

Anette Boye Koch, lektor, Pædagoguddannelsen
Jydsk og Videncenter for Børns og Unges Kultur,
VIA University College:

NÅR BØRN TRIVES I BØRNEHAVEN

(ph.d.-forsvar: december 2012)

Der er de seneste 25 år opstået et ideal om trivsel som et personligt mål eller ideal i livet, som alle har krav på. Det øgede fokus på trivsel kan ses i sundhedspolitiske strategier samt politiske målsætninger for børns ophold i danske dagtilbud, hvor pædagoger har ansvar for at varetage børns trivsel. Hvor der er enighed om vigtigheden af trivsel på børneområdet, er der imidlertid mange forskellige opfattelser af, hvad trivsel indebærer, hvordan det skal defineres, evalueres og fortolkes.

Ved at stille skarpt på positive elementer i det gode børneinstitutionsliv beskriver og diskuterer afhandlingen nogle forhold i børns liv, der ofte er upåagtede i hverdagen. Interessefeltet er normale børn, som tilbringer deres hverdag i danske daginstitutioner ud fra en antagelse om at viden om trivsel bedst opnås ved at studere tilstanden i sin egen ret. Der er en tendens til først at få øje på trivsel, når den ikke længere er til stede og således begrebsliggøre den i negative termer (Huppert & So, 2011).

Afhandlingens overordnede formål var at udforske og begrebsliggøre trivsel blandt børnehavebørn. Idet trivsel er et multi-dimensionelt begreb, der indeholder såvel subjektive som objektive elementer, kaldte det på studier af både kvalitativ og kvantitativ karakter. De

kvalitative analyser var inspireret af et fænomenologisk perspektiv i bestræbelsen på at åbne op for en holistisk forståelse af børns trivsel, glæde og kropslighed.

Forskningsdesign

Studiet anvender et forskningsdesign, der kombinerer etnografiske observationer, interviews med pædagoger og foto-børneinterviews. Endvidere er der gennemført en spørgeskemaundersøgelse af 419 børnehavebørns trivsel, som diskuteres og sammenholdes med data fra de gennemførte børneinterviews. De empiriske analyser er baseret på data fra to måneders feltarbejde i en børnehave i en større dansk provinsby. Omtrent halvvejs i perioden blev foretaget børneinterviews ved anvendelse af en metode, hvor 16 fem-årige børn besvarede spørgsmålet: "Hvad gør dig glad i børnehaven?", idet de parvis tog en række fotos og i et efterfølgende interview blev bedt om at uddybe deres valg.

Kulturforståelse

Børnekultur tænkes med afsæt i Jantzens pragmatiske og processuelle kulturbegreb, hvor kultur er noget, der gøres frem for noget, vi er eller har. Kultur er i denne forståelse hverken et betydningspotentiale, der kan realiseres eller en allerede realiseret struktur. Kultur er derimod knyttet til realiseringsprocessen. Det er

dannelse i praksis (Jantzen, 2005). Afhandlingen udforsker børns aktiviteter som børnekultur, fordi disse både udgør 'en måde, hvorpå individerne definerer deres verden, udtrykker følelser samt foretager vurderinger uden nødvendigvis at være synlig'. Dannelse i praksis. Børns egenkulturelle aktiviteter indebærer læring i forhold til etablerede koder og skemaer, som først bliver synlige – som en konsekvens af fortolkningen – i efterfølgende interaktioner. Kultur foretages i børnegruppen med henblik på etablering af en fælleshed.

Afhandlingens hovedpointer

Danske børnehavebørn er generelt i god trivsel, hvis man evaluerer deres trivsel på baggrund af en række objektive trivselsindikatorer. Afhandlingens ambition er at skabe en nuanceret og kvalitativ viden om, hvad trivsel indebærer ved at undersøge, hvornår trivsel opstår, og hvordan det kan ses med afsæt dels i et pædagog-, dels i et børneperspektiv.

Pædagog-perspektiver

"Trivsel, det er noget jeg ser. Det barn, som kommer glad ind om morgenen og går glad hjem, det har været i trivsel i den mellemliggende periode ... og sådan en dreng som Peter, når han kommer ind ad døren, ikke? Han hopper ind ad døren som en krudtugle og siger 'Hej' og 'Godmorgen' og i den dur. Det er da en dreng, der trives med stort T, og det er den måde, jeg kan se på, at børn har det rigtig godt"

Da pædagogerne i feltinstitutionen blev interviewet med en opfordring til at fortælle, hvordan de ved, at børn er i trivsel, var der to temaer, som gik igen. For det første, at trivsel er noget pædagogerne ser, for det andet at børns glæde er en gennemgående værdi og pejlemærke i den pædagogiske praksis.

Trivsel¹ er noget, pædagogerne ser

De interviewede pædagoger genkender trivsel hos børn ved at pejle efter kropslige glædestegn, som de ser ved hjælp af særlige se-teknikker. De anvender primært en se-teknik, der kan kaldes det kropslige øje i trivselsarbejdet, som de bruger til at fornemme børns glæde, deres positive udstråling og kontakt. Det er en måde at se på, hvor pædagogen ved at engagere hele sin krop sanser alle de fænomener, som viser sig for hende i mødet med et barn – synsindtryk, stemninger og følelser, og endvidere fortolker det,

1 Den trivselsforståelse, som kan identificeres i pædagogernes fortællinger, er en følelses-associeret subjektiv trivselsforståelse, hvor glæde og tilfredshed ses som de væsentlige indikatorer på trivsel.

hun ser, ved at sammenholde sansningerne af barnets følelser og psykiske tilstand med sine egne kropslige erfaringer.

Kategorier af glade børn

Når pædagogerne fortæller om børn i trivsel, beretter de om to typer af glade børn, som de navngiver henholdsvis 'det forsigtige barn' og 'ballademageren'. Med afsæt i de forskellige slags glade børn konstrueres i afhandlingen en tredje kategori af børn: 'det afstemte barn'. Det er et analytisk begreb, som dannes dels ved at trække på børnebilleder beskrevet inden for moderne barndoms-sociologi, dels ved at sammenholde med feltobservationer, som viser, at der er stor forskel på, hvad barnet i trivsel tilskrives af pædagogerne afhængig af, om det befinder sig udendørs eller indendørs i børnehaven.

Idealet om det glade og afstemte barn

Det glade barn i trivsel er et afstemt barn, hvor også det fysiske rum er med til at bestemme, hvad pædagogerne ser. Barnekroppen kulturaliseres i forhold til, om den befinder sig ude eller inde. Der er minimum to måder at være glad på, en rolig og reguleret glæde kendetegnet af mindre bevægelser og kulturtilpassede følelses-udtryk inde. En fri glæde kendetegnet ved større bevægelser og anerkendelse af barnets kropsligt iboende drifter ude. Det ideelle barn i trivsel magter at afstemme sig kropsligt til de varierende regler og forventninger, der er til kroppen afhængig af, hvor den befinder sig nu og her. Idealet om det glade og afstemte barn er endvidere i stand til at rumme ballademageradfærd udendørs henholdsvis det forsigtige barn indendørs, men ikke omvendt.

Børne-perspektiver

"jeg har taget et billede af sandkassen, fordi at jeg synes at det er sjovt når man kan grave der ... det fordi ...engang gravede vi et kæmpe hul i den her sandkasse, det kan bare ... det er ikke med de små skovle ... det kan være det er med de store maskiner eller med jernskovle ..."

Når de interviewede børnehavebørn skal forklare, hvad der giver dem glæde i børnehavelivet, er de især optaget af deres egne legesteder. Med udgangspunkt i billeder af steder i børnehaven, fortæller de om oplevelser med deres venner, hvad de leger og med hvem. De beretter om eller demonstrerer, hvilke særlige kropslige færdigheder de har hver især, og de fortæller om en særlige stemning eller æstetik i forbindelse med noget, de synes er pænt, flot eller hyggeligt. De interviewede børn har opsøgt motiver i hele deres børnehave, men børnenes billeder er kendetegnet ved et bemærkelsesværdigt fravær af voksne. Børnene fotograferer

heller ikke de voksenstyrede aktiviteter eller hverdagsøremål som spisning, samling eller toiletbesøg.

Det særligt børnekulturelle

"nogen gange smider jeg nogen af pigernes handsker op på taget, så der kommer en fugl og laver fuglelort på dem. Og så bliver pigerne glade ... (fnisen) hø hø hø"

Det bemærkelsesværdige fravær af voksne i børnenes fortællinger peger mod, at børns positive trivsel og glæde i høj grad lever sit eget liv, hvis man spørger børnene selv. I det empiriske materiale findes endvidere beretninger om aktiviteter, hvor børnene fortæller, at de synes, det er sjovt at eksperimentere og udfordre grænserne for deres formåen. Fortællinger om det usædvanlige. Hvordan det kilder i maven, når man gør noget, man ikke må eller ikke tør. Laver sjov, driller, laver noget risikobetonet. Børnene yder modstand i forhold til at tilpasse sig de voksnes regler. De har en stærk trang til at gøre oprør mod voksen autoritet, fordi de efterstræber følelsen af at have kontrol med deres eget liv (Corsaro, 2002).

Børnenes perspektiver på glæde fører i afhandlingen frem til en analytisk beskrivelse af trivsel som noget, der sker mellem børn, men som ligeledes indbefatter en balanceakt. Børn balancerer mellem at være en del af et børnefællesskab, udfordre de voksnes regler og samtidig bibeholde en god relation til både børn og voksne. Trivsel kan ikke eksistere uafhængig af voksne, men den kan opstå i børnenes 'aktiviteter under aktiviteten', hvor god balancekompetence er lig med god trivsel. For børnene handler trivsel om at få anerkendelse og status i børnegruppen, hvilket blandt andet kan ske ved at sætte sig op imod de voksnes regler, men på en måde, hvor børnene stadig bibeholder anerkendelsen fra de voksne. Der er ikke en konflikt mellem børnenes og pædagogernes beskrivelser af trivsel i børnehaven, men de kan ses som to forskellige perspektiver på samme fænomen. Pædagogerne ser 'det afstemte barn' i trivsel. Børnene på deres side er primært optaget af det, der giver status i børnefællesskabet, og for at opleve trivsel må de evne at balancere mellem på en og samme tid at udfordre og opfylde de voksnes forventninger.

Afhandlingen angriber trivselsbegrebet ud fra et børnekulturelt perspektiv i modsætning til hidtidig forskning inden for trivselsområdet. Den interesserer sig for trivsel, ikke udelukkende som en tilstand, men som en proces: noget, der sker mellem børn. En proces, der indbefatter, at børnene både kan være en del af børnefællesskabet og dets aktiviteter. Et børnefællesskab, hvor børnene søger at opnå kontrol ved at udfordre de voksnes regler og deltage i 'aktiviteter under aktiviteten', alt imens de magter balancegangen mellem på en og samme tid både at være en del af børnekulturen og institutionskulturen. De balancerer på kanten. Et barn er i risiko for at blive ekskluderet af fællesskabet, hvis det deltager i børnekulturens aktiviteter under aktiviteten uden sensitivitet og fornemmelse for balance. Når de voksnes regler og normer udfordres på en alt for synlig, konfronterende og forstyrrende måde og barnet derved kommer på kant med de voksne (for alvor). ◆

REFERENCER

- Corsaro, W. A. (2002): *Barndommens sociologi*. København: Gyldendal Uddannelse.
- Huppert, F. A., & So, T. T. C. (2011): *Flourishing across Europe: Application of a new conceptual framework for defining well-being*. Social Indicators Research, Pre-print version(Online First™, 15 December 2011)
- Jantzen C (2005): *Tertium datur: kampen om kulturbegrebet*. I: Povlsen KK & Sørensen AS (red.). *Kunstkritik og Kulturkamp*. Aarhus: Klim, 2005. s. 85-103
- Koch, Anette Boye (2013): *Når børn trives i børnehaven*. Ph.d.-afhandling ved Institut for Idræt og Biomekanik, Centre of Research in Childhood Health (RICH), Det sundhedsvidenskabelige Fakultet, Syddansk Universitet. Aarhus: VIASYSTIME.